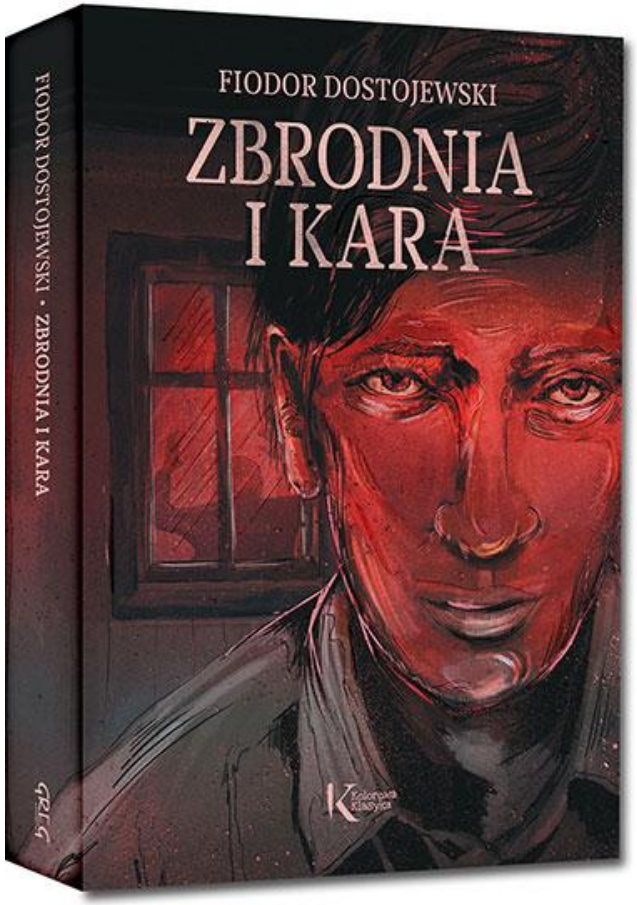

„Zbrodnia i kara”

Fiodora Dostojewskiego

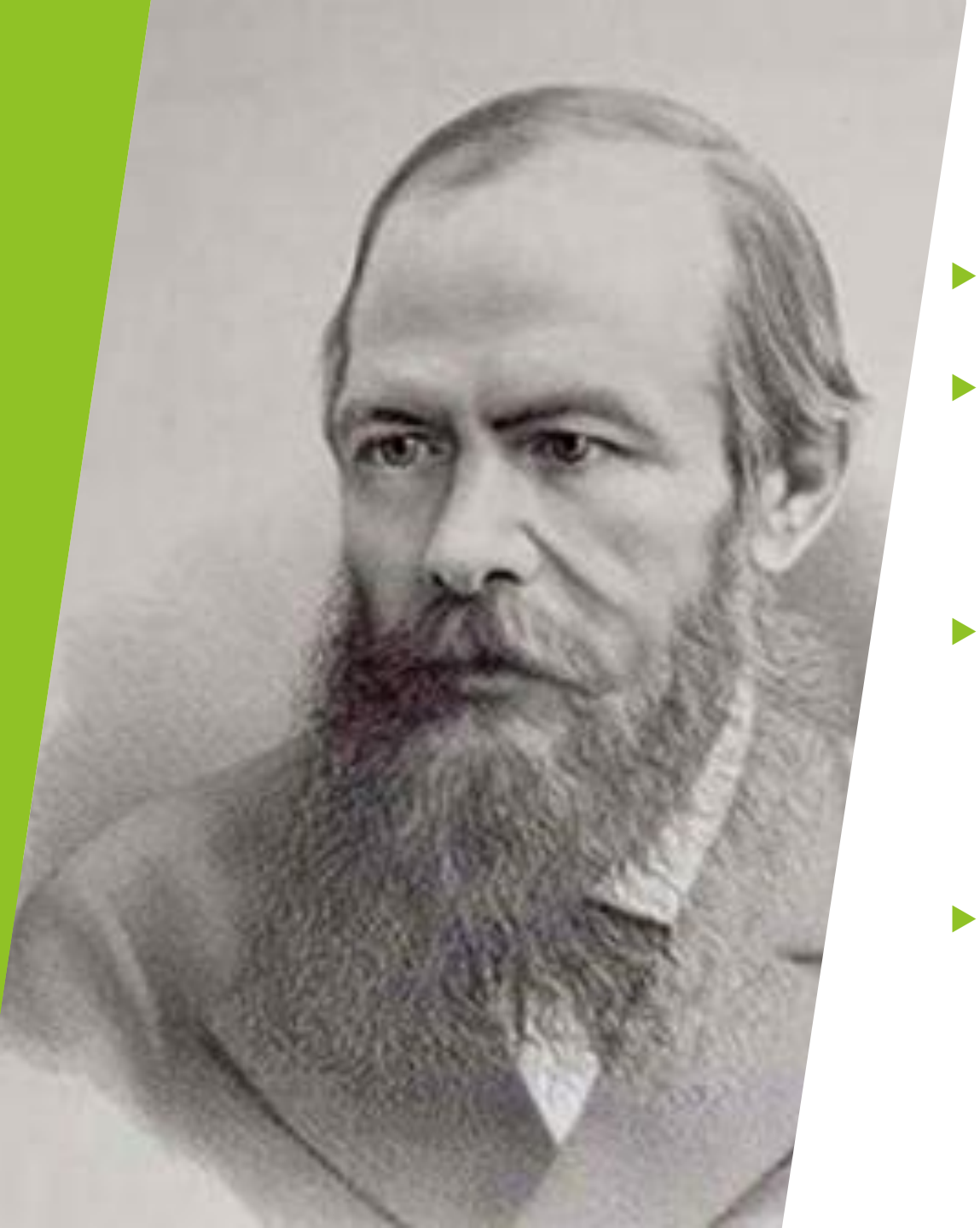

Fiodor Dostojewski

- Najwybitniejszy XIX w. rosyjski myśliciel i powieściopisarz,
- Urodził się w 1821 r. w Moskwie. Ukończył Wojskową Szkołę Inżynieryjną w Petersburgu, lecz w 1844 r. postanowił obrać inną ścieżkę kariery – rozpoczął działalność literacką.
- Mistrz realistycznej i naturalistycznej prozy, często używa motywu walki dobra ze złem. Jego utwory mają charakter egzystencjalny i filozoficzny, próbuje znaleźć remedium na problemy społeczne gnębiące Rosję i Europę zachodnią.
- Najbardziej znane powieści: „Idiota”, „Bracia Karamazow” oraz „Zbrodnia i kara”.

Geneza powieści

Koncepcję do napisania powieści podsunęły Dostojewskiemu poematy Puszkina.

Inspirował się także relacjami prasowymi o różnych zbrodniach. M.in. relacją z ze zbrodni Czistowa, młodego, spokojnego jak dotąd raskolnika (odszczepieniec religijny). W 1865r. zabił on toporem dwie staruszki: kucharkę i praczkę.

Autor wykorzystał również swoje osobiste doświadczenia. W 1864r. umarł Michaił, jego brat. Groziło mu więzienie za długi.

Miejsce i czas akcji

- Rok 1865 (lata 60-tych XIX w) Rosja - głęboki kryzys finansowy.
- Losy Raskolnikowa są nierozerwalnie związane z miastem, w którym żyje.
- Petersburg to nie tylko tło jego przeżyć. Przytłaczająca atmosfera tego miejsca, warunki życia jego i innych ludzi wpływają na jego psychikę.
- Pisarz ukazuje zepsucie miasta: nędzę, głód, pijaństwo, choroby, chciwość pieniądza
- Rozwiązanie akcji następuje na Syberii, gdzie główny bohater odbywa karę i ulega przemianie.

Struktura powieści

- Akcja rozgrywa się w przeciągu 9 dni.
- Splata w jedną całość różne wątki: społeczny, filozoficzny, psychologiczny, kryminalno-detektywistyczny.
- Nowatorstwo autora: ***powić polifoniczna*** *czyli* wielogłosowa.
- Powieść polifoniczna zakłada przedstawienie życia wewnętrznego postaci, koncentruje uwagę na jej przeżyciach. Ukazuje świat wewnętrzny człowieka odizolowany od czynników determinujących i skupia się na jego analizie.
- W powieści polifonicznej wykorzystuje się różne techniki narracyjne, m.in. mowę pozornie zależną, monolog wewnętrzny. Przedstawia intymną sferę życia bohatera bądź w formie analiz i opisów, bądź kładzie nacisk na sam proces myślenia i odczuwania postaci, ukazując go w jego chaosie i nieforemności. Wpływ na rozwój tego gatunku miały nowoczesne koncepcje naukowe XX wieku (freudyzm i psychologia głębi).
- Metoda pro i contra – to metoda z rzymskiej retoryki. z powieści epistolarnych, takich jak *Nowa Heloiza* Rousseau, czy *Jacques* George Sand. Metoda ta daje możliwość konfrontacji nie tylko stylistyk, ale przede wszystkim idei. Pozwala ona zestawiać ze sobą sprzeczne myśli, pokazywać konflikt racji.

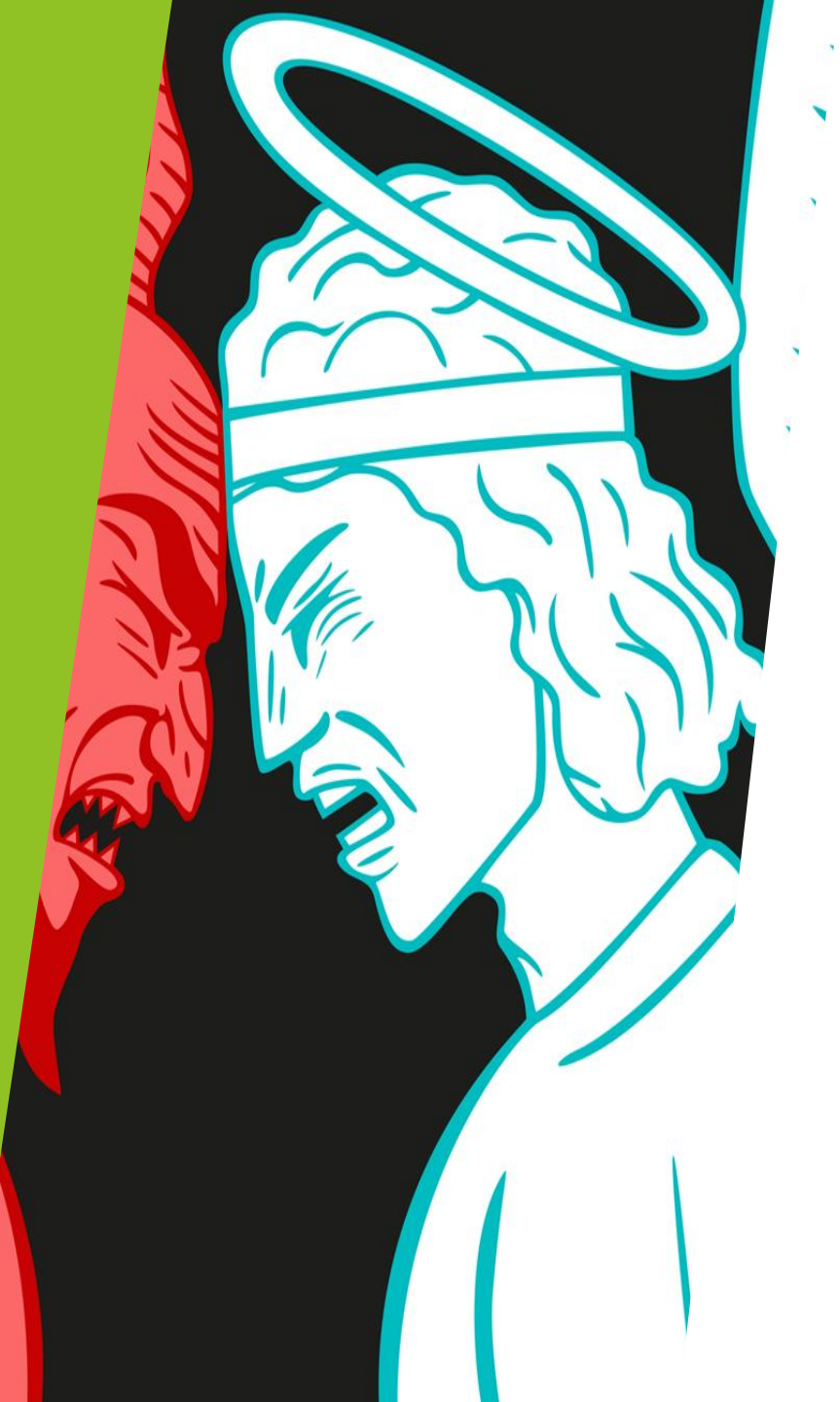

Powieść psychologiczna

- Dostojewski, zafascynowany „mrocznymi” stronami natury ludzkiej, stworzył nowy typ prozy psychologicznej, analizującej wieloznaczne motywacje działań człowieka uwikłanego w walkę pomiędzy dobrem i złem.
- Powieść przedstawia wnikliwy obraz psychologiczny zbrodniarza - jego przeżycia, uczucia. Pokazuje, jak rozwija się mechanizm zbrodni.
- Obok studium zbrodni mamy również rozważania nad istotą kłamstwa i jego znaczeniem w życiu.

Rodion Raskolnikow

- Główny bohater to 23-letni były student prawa.
- Analiza psychologiczna - Jest pełny sprzeczności, ma skomplikowany charakter. Z jednej strony to człowiek pomocny i wrażliwy na ludzką krzywdę, z drugiej pogardliwy i zdolny do zabójstwa.
- Rodion mieszka w jednej z najgorszych i najuboższych dzielnic Petersburga. Żyje w skrajnej nędzy. Porzuca studia i ma długi.

  Dzieli wszystkich ludzi na zwykłych i niezwykłych, którzy pchają świat do przodu, co daje im prawo by łamać zasady moralne, czuje się jednostką wybitną i sądzi, że jest w stanie zabić człowieka bez wyrzutów sumienia.
- Ofiarę jest lichwiarkę, symbol wyzysku biedy. Planując zbrodnię, myśli że to czyn popełniony w imię wyższych wartości, Ostatecznie jest przerażony własnym czynem, popada w obłęd, cierpi na manię prześladowczą. nie potrafi udźwignąć ciężaru winy.
- Dzięki Soni i jej miłości zaczyna dostrzegać wartość każdego człowieka oraz zło zbrodni. Odkrywa dobro, wiarę, Boga oraz miłość. Przyznanie się do winy przynosi mu ulgę. Odczuwa potrzebę oczyszczenia duszy.
- **Autor pokazuje** odmienne strony ludzkiej natury – dobrą i złą, które bezustannie toczą ze sobą walkę. Raskolnikow nie jest postacią ani złą, ani dobrą. Wskazuje na to dwoistość jego natury.
- Zbrodnia staje się nieodłącznym elementem wewnętrznej metamorfozy. Najwidoczniej grzech jest niezbędny, aby doszło do duchowego przeobrażenia.

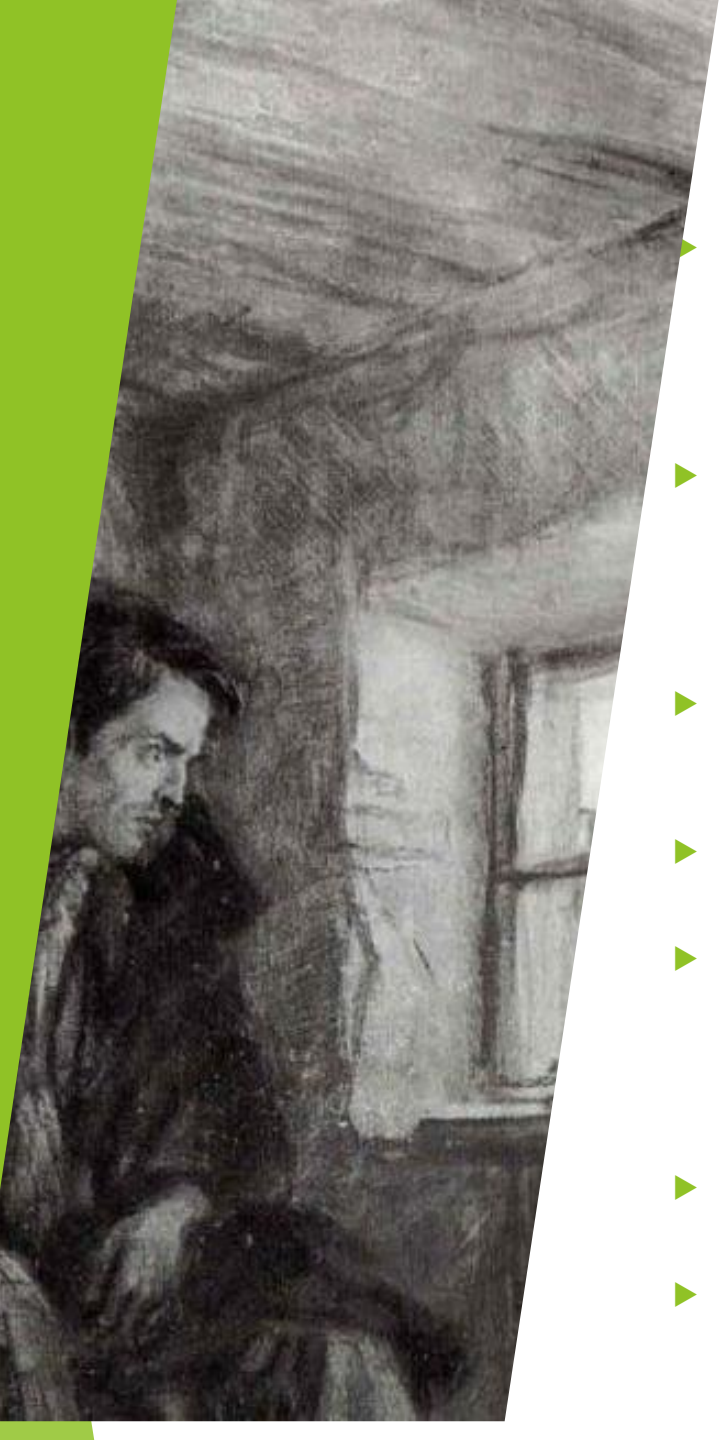

Streszczenie

- Rodion Raskolnikow rezygnuje ze studiów prawniczych z powodu braku pieniędzy. Mieszka w wynajętym, zaniedbanym pokoiku. Zastawia swoje rzeczy u lichwiarki. Matka nie może mu pomóc, a jego siostra Dunia, postanowiła wyjść za mąż za Łużyna, aby wspomóc finansowo swoją rodzinę.
- Bohater rozmyśla o zamordowaniu lichwiarki dla pieniędzy. W planach utwierdza go obraz ludzi żyjących w nędzy. Rozmawia z pijakiem Marmieładowem, który opowiadał mu o swojej rodzinie żyjącej przez jego pijaństwo w nędzy. Marmieładow nie może sobie wybaczyć, że jego córka Sonia została prostytutką, aby wspomóc rodzinę.
- Rodion przygotowuje się do morderstwa, a potem zabija Alonę i jej siostrę, Lizawietę. Następnie ucieka z mieszkania. Ukrywa zrabowane przedmioty i zaciera ślady morderstwa.
- Policja znajduje u Alony weksel z jego nazwiskiem. Po zeznaniach na policji zaczyna się denerwować. Zaczyna poważnie chorować.
- Później odwiedza Sonię Marmieładow i rozmawiają o Bogu, czytają ewangelię o wskrzeszeniu Łazarza. Rodion rozmawia z sędzią śledczym, który twierdzi że prowadzi śledztwo tak, aby przestępca w końcu sam przyznał się do winy. W czasie kolejnej rozmowy z Sonią Raskolnikow przyznaje się jej do zabójstwa lichwiarki.
- Sędzia śledczy sugeruje mu po przeszukaniu mieszkania, żeby sam zgłosił się do więzienia.
- Rodion przyznaje się do morderstwa Alony i wyrokiem sądu zostaje skazany na katorgę, gdzie towarzyszy mu Sonia.

Motyw zbrodni

- Analiza skutków zbrodni, koncentracja sprawcy i na jego otoczeniu. Wg Dostojewskiego wykluczenie to główne przyczyny przestępstw.
- Główną oś fabuły stanowi stracie dwóch osobowości w umyśle Rodiona: na wpół morderca, a na wpół człowiek wrażliwy.
- Rozważania Rodiona na temat zbrodni z czasem ewoluują i zmieniają się. Na początku wierzy, że istnieje zbrodnia dla osiągnięcia celu, ale po zamordowaniu lichwiarki i jej siostry zwiększa się jego poczucie wykluczenia ze społeczeństwa.
- Wątek pozornej gotowości do popełnienia zbrodni. Szczegółowo planuje zbrodnię, a potem się boi. Raskolnikow szybko zdał sobie sprawę, że nie stoi ponad prawem i zasługującą na karę. Człowiek nie jest psychicznie uwarunkowany do czynienia zbrodni.
- Przemyśleniom bohatera po dokonanej zbrodni stanowią najistotniejszą część powieści. Każdy człowiek jest w stu procentach odpowiedzialny za swoje czyny i sam musi ponieść ich konsekwencje. Zbrodni przeciwko drugiemu człowiekowi nie można usprawiedliwić.
- Piotr Łużyn, kieruje się własnym interesem, chęcią zemsty i jest z góry skazany na porażkę i potępienie.
- Inni natomiast, tacy jak Raskolnikow, choć popełnili zbrodnie są w stanie osiągnąć zgodę z otoczeniem, Bogiem i samym sobą i mogą liczyć na odkupienie.

Dualizm

- Dualizm pełni rolę w ujawnianiu teorii i charakteru postaci. Gra tak zwanych bohaterów-bliźniaków. Jest ich wiele w powieści.
- Najbardziej charakterystycznymi są Łużin i Svidrigailov. Dzięki tym postaciom, teoria Raskolnikowa zostaje odrzucona.
- Najbardziej grzeszny ze wszystkich jest Łużin, ponieważ nie rozpoznał swoich grzechów, nie zrobił żadnego dobrego uczynku.
- Svidrigailovowi udało się przed śmiercią naprawić wszystko jednym dobrym uczynkiem.

Postać	Łużin	Svidrigailov	Rodion
Ideologia	Musisz żyć dla siebie, "kochaj siebie samego"	Człowiek ma wszystko	Silna osobowość, może robić co chce
Działania	Pragnie poślubić Dunie, by mieć siłę	Molestował Dunie, doprowadził do samobójstwa sługę,	Zabija staruszkę i jej siostrę
	Przesyła fałszywe oskarżenia przeciwko Soni	Dał pieniądze sierotom Marmaladovowi	Pomaga Marmeladovowi, ratuje dzieci przed ogniem
	Brak skruchy	Popełnił samobójstwo	Świadom przestępstwa

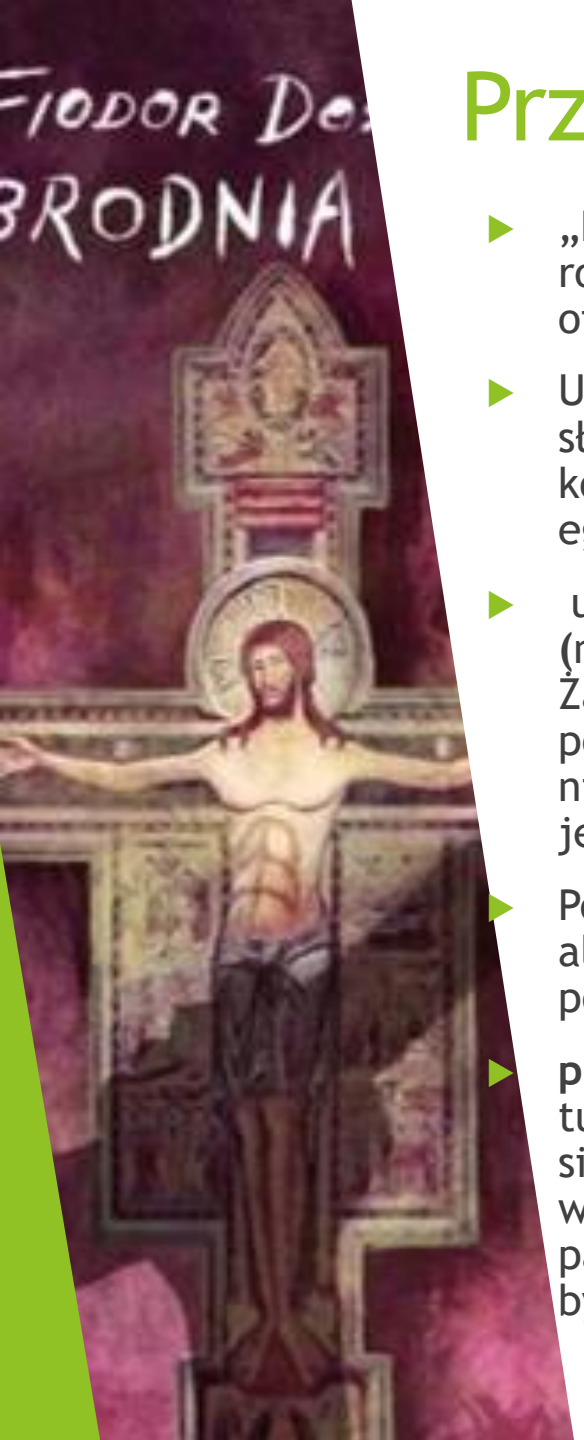

Przesłanie

- „Dostojewski w powieści formułuje problemy. Tropi fałsz i odsłania ryzyko rozwiązań pozornych, demaskuje pseudo prawdy, np. że postęp wymaga ofiar, cel uświęca środki,
- Ukazuje pytania o sens życia, istnienie Boga, niesprawiedliwość społeczna, słabość człowieka, różnorodność systemów wartości, ponoszenie konsekwencji własnych czynów, odpowiedzialność za swoje życie, egzystencja w społeczeństwie, alienacja jednostki i wiele innych.
- uniwersalne wątki związane z moralnością w kontekście **prawa naturalnego** (nazywanego też boskim) i **pozytywnego** (utworzonego przez człowieka. Żadna zbrodnia, nie może być popełnione w imię jakiejkolwiek idei, pozbawienie życia drugiej osoby to najcięższe przestępstwo. Ponadto nikt nie powinien uważać się za jednostkę wielką (prawo boskie uważa pychę za jeden z grzechów śmiertelnych).
- Powieść sugeruje, że każdy w każdym z nas drzemie zbrodniarki potencjał, ale również o tym, że nawet z najniższego upadku jesteśmy w stanie się podnieść.
- **powieść o ludzkiej niezłomności i sile charakteru**. Dostojewski posłużył się tutaj bardzo ciekawym zabiegiem – Rodion, czyli były student prawa, okazał się zdolny do morderstwa, podczas gdy Sonia, osiemnastoletnia prostytutka, w rzeczywistości była „istnym aniołem”. Autor w ten sposób uzyskał pewien paradoks, ponieważ bohaterowie okazali się być zupełnie inni, niż można byłoby przypuszczać.

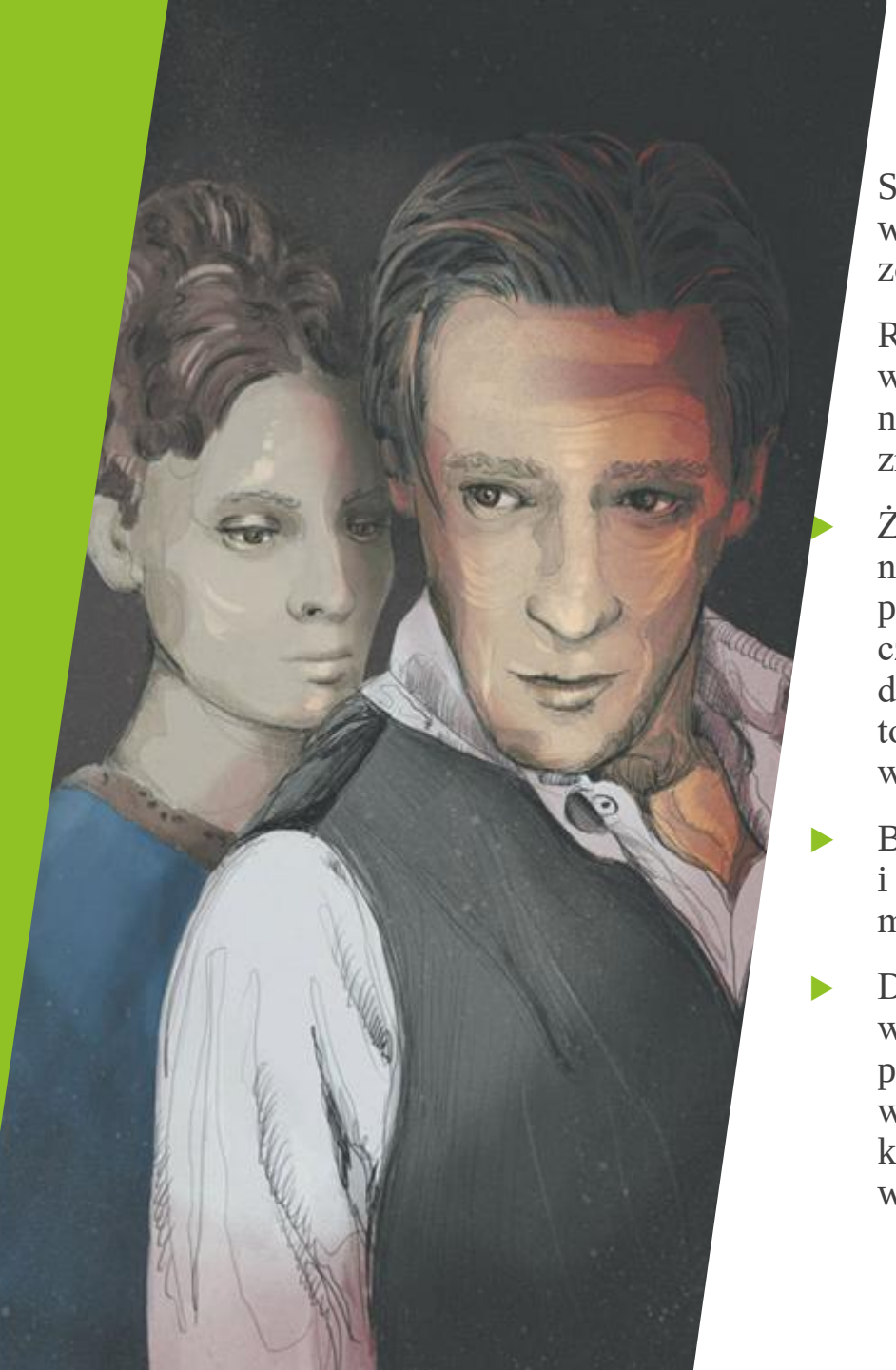

Wątek miłości

Sonia - córka pijaka i zarazem prostytutka jest ucieleśnieniem wszelkich chrześcijańskich cnót. Cechuje ją pokora, dobroć, zdolność do poświęcenia dla najbliższych, ale niska samoocena.

Rodion pierwszy zakochał się w Soni. Zaimponowała mu jej wyrozumiałość, dobroć, bezinteresowność i duchowa wielkość. Dla niej zdobył się na akt największej skruchy i odwagi. dzięki niej zrozumiał, że musi ponieść konsekwencje swojego czynu.

- Życie Soni było potwierdzeniem jego poglądów na temat wyzysku najuboższych. Uważał, że niegodne warunki życia zmusiły ją do prostytucji. Ona widziałą w nim zagubionego, wrażliwego i dobrego człowieka. Dlatego postanowiła pomóc mu powrócić na „dobrą drogę”. Poświęciła się dla niego i pojechała za nim na Syberię, by towarzyszyć mu na wygnaniu. Pomimo złych słów i braku wdzięczności ze strony Raskolnikowa trwała przy nim jak skała.
- Bohaterowie wyznają sobie miłość dopiero na końcu powieści i snują wspólne plany na przyszłość. Jednak wielkie uczucie istniało między nimi już długi czas.
- Dzięki miłości Soni dokonała się ostateczna przemiana wewnętrzna Raskolnikowa, który zrozumiał, że dotychczas nie żył prawdziwie. Pragnął wrócić na wolność, aby razem z ukochaną wieść „nowe życie”. Szczęście sprawiało, że nawet perspektywa kolejnych siedmiu lat spędzonych na wygnaniu w skrajnie ciężkich warunkach nie przerażała ich.

Motyw snu

- **Innowacyjny pomysł Dostojewskiego**, Sny służą ukazaniu złożoności ludzkiej psychiki, podkreśleniu podświadomych pragnień i obaw bohatera zachowań.
- Realistyczne sny powodują, że sam bohater i czytelnik, do końca nie wiedzą, czy to nie dzieje się naprawdę.
- Interpretacja snów nie jest jednorodna. W śnie o klaczy, niektórzy dopatrują się Rodiona w małym chłopcu, inni w postaci katującego zwierzę chłopa, a jeszcze inni w chłostanej szapie.
- **Sen o klaczy –** bogata symbolika. Raskolnikow ujrzał siebie w rodzinnym miasteczku. Szedł z ojcem na cmentarz, gdy zobaczyli ciężkiego wóz, do którego była przywiązana słaba klacz. Właściciel konia – Mikołka – twierdził, że klacz da radę ich pociągnąć, ale tak się nie stało i dostała baty. Rodion chciał ją ochronić, ale Mikołka bił klacz z całych sił śmiejąc się, ku radości przechodniów. Mikołka zamienił bat na wielki obuch, a potem na żelazny łom i potężnymi ciosami powalił, a następnie zabił zwierzę. Chłopiec rzucił się z pięściami na Mikołkę, ojciec go powstrzymał.
- Sen mógł być ostrzeżeniem przed zbliżającą się **zbrodnią**. Zarówno kobyłka, jak i Alona oraz Lizawieta, zginęły w podobny i równie okrutny sposób. Łączyło ich również poczucie bezbronności wobec oprawcy, a także sposób, w jaki zostały zamordowane.

Wątek religijny

- Wątek religijny najlepiej widać na przykładzie dwóch bohaterów, odzwierciedlających dwie odmienne postawy: Raskolnikowa i Soni.
- Różnicę w systemach etycznych, którą reprezentują, dotyczy pojmowania wiary i Boga.
- Nieludzka teoria Raskolnikow w powieści zostaje odrzucone przez autora, który wzywa ludzi do życia zgodnie z prawami Bożymi.
- Żaden racjonalny rozum nie może usprawiedliwić zabicia człowieka, czymkolwiek on jest.

Wątek społeczny

- ‚Zbrodnia i kara” to przykład powieści realistycznej bardzo dokładnie przedstawiającej obraz rosyjskiego społeczeństwa drugiej połowy XIX w.
- Dostojewski uwagę czytelnika kieruje na najniższą warstwę społeczną. Jego bohaterowie to ludzie borykający się z nędzą (Raskolnikow, rodzina Marmieładowów), uwikłannych w zbrodnie i inne występki (Raskolnikow, Swidrygajłow), degeneraci społeczni i alkoholicy (Marmieładow), prostytutki (Sonia).

Wątek filozoficzny

- Powieść Dostojewskiego są poszukiwaniem filozofii.
- Pisarz, powołując się na różne ideologie filozoficzne, pokazuje różne sposoby pojmowania świata.
- Filozofia ujawnia się głównie w poglądach Rodiona Raskolnikowa.
- Raskolnikow za Heglem daje prawo wybitnej jednostce do zbrodni dla dobra ludzkości, ślepo wierzy w siłę poznania rozumowego
- (racjonalizm Kanta), twierdzi, że jednostka ma prawo do nieograniczonej wolności, uważa, że do osiągnięcia zamierzonego celu należy wykorzystać wszelkie dostępne środki.
- Odwołania się do filozofii Nietzschego. Zawarta w niej jest między innymi koncepcja człowieka fizycznie i duchowo silnego (nadczłowieka), który jest zdolny dokonać twórczego czynu.

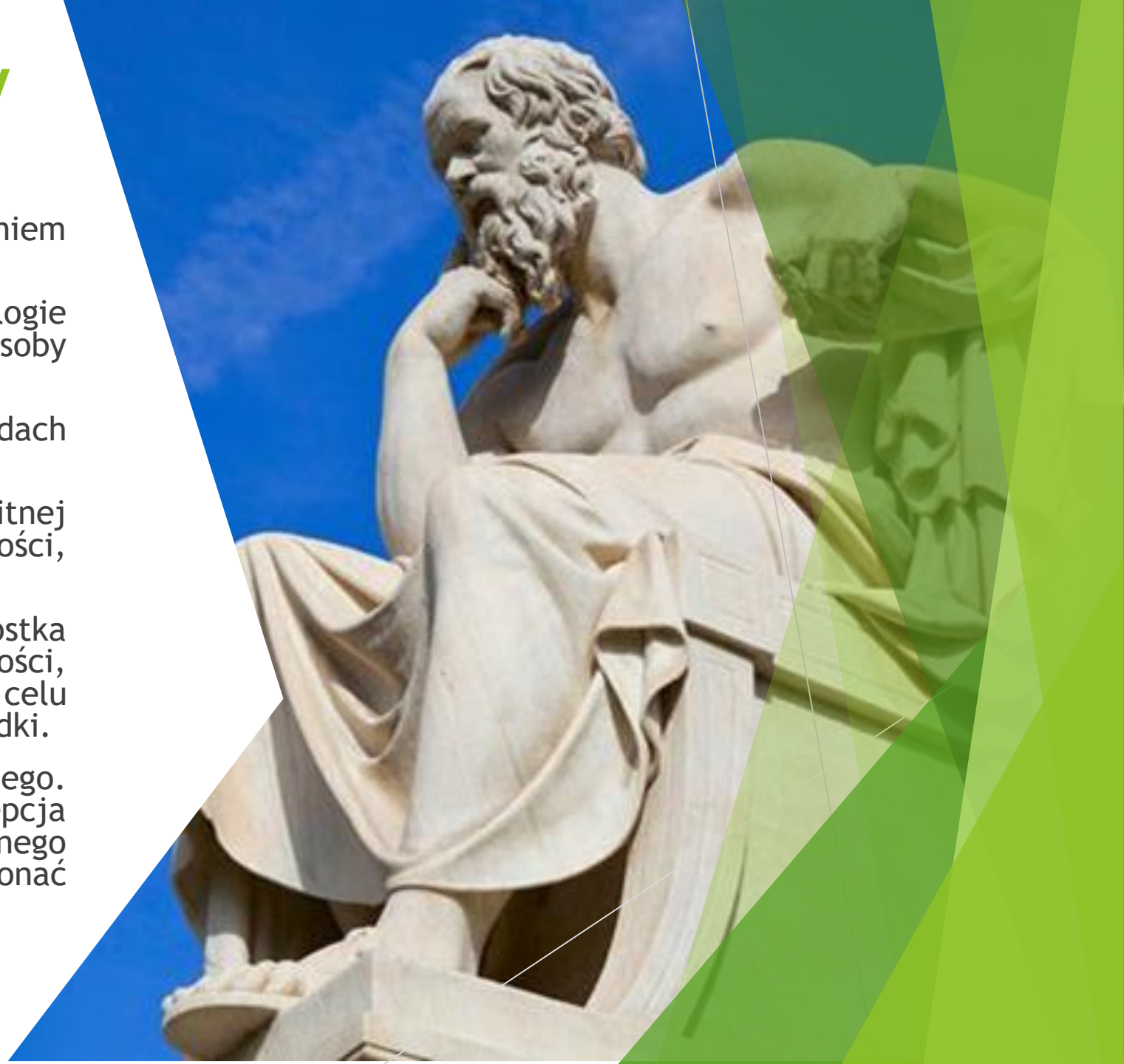

Bibliografia:

- https://klp.pl/zbrodnia-i-kara/ser-55.html
- https://wypracowania.pl/lektury/zbrodnia-i-kara-opracowanie-problematyka-bohaterowie
- https://www.bryk.pl/lektury/fiodor-dostojewski/zbrodnia-i-kara.problematyka
- https://pl.luciafontaines.com/iskusstvo-i-razvlecheniya/49974-teoriya-raskolnikova-v-romane-prestuplenie-i-nakazanie-i-ee-razvenchanie.html
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Fiodor_Dostojewski
- Słownik Lektur GREG
- Dostojewski F.: Zbrodnia i kara. Kraków, Greg
- Ilustracje z różnych wydań „Zbrodni i kary”- źródło: Internet

Dziękuję za uwagę!